

Reykjavíkurskaldið 100 ár



Tómas Guðmundsson (1901-1983)

Í dag eru hundrað ár liðin síðani íslendingurinn Tómas Guðmundsson varð borin í heim. Hann var fæddur í nánd av Tingvöllum, gjörd-ist lögfróðingur og arbeiðdi við hagtölum í bankaverðini. Og so varð hann eisini skald. So væl umtókt lýriskt skald, at hann varð nevndur "Reykja-víkurskaldið". Tómas andaðist í 1983. Málningur-in til vinstu er eftir Gunn-laug Blöndal.

Millum kendastu yrkingar hansara er "Hotel Jörð", sum millum annað er sung-in inn á plátu, og sum eisini er vælkendur felagssangur í norrønum vísubókum. Lagi er eftir Heimir Sindrason (f.1945).

Upp undir hundrað ára dagin, hevur Martin Næs rithøvundur týtt yrkingina til føroyskt.

Martin Næs, rithøvundur týddi

Vallaraheimið jørð

Tilveran minnir á løgið ferðalag.

Vit eru gestir, vallaraheimið er jørðin.

Jú, summi koma og onnur fara avstað,

tí altíð hevur hann javnað og rutt í svørðin.

Tey eru fleiri, ið fegin ferðast so,
tó eru onnur, ið ferðaháttin stóra.
Summi fara í bráðskundi beint á flog,
men onnur setast í fjálgan krók at kúra.

Vallaraheimið tað mangan á tremur er,
og ofta eru gestir í ymsum vási.
Teir kappast altíð um besta sessin her,
at vera fremstir, og í sínum besta stási.

Men so eru onnur, ið velja sær annað lag,
tey setast aftast, og vilja heimin skoða,
tí tað er ymist, hvat tey nú halda um tað,
og ymist er við okkum, hvat vit duga.

Hjá mongum gesti er gistingin alt ov dýr,
tosið gongur bara um vinningsbýtið.
Tú sum á vallaraheimum altíð býr,
veitst væl, at minni fæst fyri lítið.

Tey flestu eru, vælkomn inn á gólv,
alt er til reiðar í heitu, fjálgu stovu,
men tá ið klokkan hevur sligið tólv,
tá veksur óttin for rokningunum grovu.

Eint tanki kemur til mín um miðja nátt,
at fyri gisting mótroknað kann vera,
deyðin kemur sum rykkjari á gátt,
og rykkir eftir tí, sum er at gera.

Umsíðir fingi vit tó sligið fast,
og hesum geva allir gestir gætur.
At deyðin hevur á lívinum jú bast,
í lutfallinum Metusalem og Pætur.

Vikuskifti

Postboks 119, 110 Tórsahvn, telefon 311820, telefax 314720, teldupostur: birk@post.olivant.fo

Blaðstjórn: Birgir Kruse

Nils Malmros ger film um pápan

Birgir Kruse

Danski filmsleikstjórin Nils Malmros (f.1944), sum vit kenna frá ”Barbu”, fer nú undir at gera film um pápan. Tá Malmros fóru undir filmin um ”Barbu” helt hann annars fyri, at nú var stundin komin at leita út um ringvegin í Árhús. Tí valdi hann klassisku søg-una hjá Jørgen-Frantz Jacobsen.

Nú leitar Nils Malmros aftur til tað heimliga og sjálvupplivaða umhvørvið í Árhús. Eins og Nils sjálvur var pápin, Richard Malmros, útbúgvin lækni. Hann gjørdist professari og yvirlækni á Kommunuhospitalinum í Árhús. Richard Malmros andaðist í fjør vár.

Sjótul kundi setast á filmsætlanina millum jólanna, tá greitt var, at danski Filmsstovnurin var sinnaður at lata tær fyrstu 11 milliónirnar til arbeiði. Innan hesa tilsøgn hevur Nils Malmros ikki vilja grett um næsta filmin eftir ”Barbu”, sum nú hevur meiri enn trý ár á baki.

At gera film um foreld-ur, egin foreldur, er roynt áður í norrønum filmi. Danski leikstjórin Bille August (f.1949) gjørdi í



Nils Malmros ger film um pápan Richard, sum var nervaskurðlækni

1992 stórfilmin ”Den goda viljan”. Filmurin bygdí á handrit hjá sven-ska Ingmari Bergman (f.1918), har leikur byrjar í Uppsala 1909, við Samuel Frøler í leiklutinum sum Henrik Bergman og

Pernille August sum Anna Bergman.

Við donsku pressuna hevur Nils Malmros eisini sagt, at filmurin hann nú fer undir er ”mín versión av Bergmans ”Góða Vilja”. Tað er ein filmur

um foreldur míni, serliga pápa mín, sum var frá Es-bjerg, har annar abbi mín var arbeiðsleysur lossing-armaður og hin var yvir-lækni. Pápi mín gjørdist professari og yvirlækni á nervaskurðfrøðiligu deild-ini á kommunuhospitali-num í Árhús. Tí verður hetta bæði ein filmur um pápa mín og um nerva-skurðfrøði”, sigur Nils Malmros.

Uppundir hundrað ára dag Jørgen-Frantz Jacob-sens var Sosialurin í sam-bandi við Nils Malmros. Tá starvaðist hann júst á hesi deild á kommunu-hospitalinum í Árhús. Og har hevur hann starvast sum lækni í samfull tvey ár. Hetta hevur verið ein liður í at seta seg inn í ar-beiðsplássíð hjá pápanum. Research, tey rópa.

Nils Malmros hevur skrivað handritið saman við trúgva medarbeiðara-num John Mogensen, sum til dagligt er lektari á Árhús Katedralskúla. Heimsins elsta filmsfelag, sum enn ger film, er fram-leiðari. Tað er danska felagið Nordisk Film, sum Ole Olsen grundaði í 1906.

foreldur míni, serliga pápa mín, sum var frá Es-bjerg, har annar abbi mín var arbeiðsleysur lossing-armaður og hin var yvirlækni. Pápi mín gjørdist professari og yvirlækni á nervaskurðfrøðiligu deild-ini á kommunuhospitalinum í Árhús. Tí verður hetta bæði ein filmur um pápa mín og um nerva-skurðfrøði”, sigur Nils Malmros.

Uppundir hundrað ára dag Jørgen-Frantz Jacobsens var Sosialurin í sambandi við Nils Malmros. Tá starvaðist hann júst á hesi deild á kommunuhospitalinum í Árhús. Og har hevur hann starvast sum lækni í samfull tvey ár. Hetta hevur verið ein liður í at seta seg inn í arbeiðsplássíð hjá pápanum. Research, tey rópa.

Nils Malmros hevur skrivað handritið saman við trúgva medarbeiðaranum John Mogensen, sum til dagligt er lektari á Árhús Katedralskúla. Heimsins elsta filmsfelag, sum enn ger film, er framleiðari. Tað er danska felagið Nordisk Film, sum Ole Olsen grundaði í 1906.



Perman á donsku bókini við ársins mest aktuella heiti "2001"

SHAKESPEARE. ”Macbeth” er deyði, dráp, svik, morð og alt ilt litað av blóði frá byrjan til enda. Týðingin hjá Axel Tórgarð av ”Macbeth” er bæði smidlig og livandi og sostatt lættlisin. Hartil vildi eg hildið, at hon er munnbær hjá leikarum á palli

Ljótt er fagurt, fagurt ljótt



Jógvan Isaksen, ummælir

William Shakespeare: Macbeth. Sorgarleikur í 5 portum. Axel Tórgarð týddi. Súðin 122 bls.

Teir flestu leikirnar hjá Williami Shakespeare havi eg ikki sæð á palli. ”Hamlet” fær meg at hugsa um Illustreerde Klassikere nummar 4 – haldi eg – sum eg las sum smádrongur, og ”Macbeth” fær harðrendar myndir úr filminum hjá Roman Polanski at fara ígjøgnum hugan: heksirnar og so tað avhøgda høvdið, sum fer bóltandi oman eftir trappuni. ”Romeo og Julia” er eitt summar í Árhús, har eg spældi sjavs í summersólini og uppmillum las Shakespeare, meðan ”Othello” fyrst og



Húskið hjá Axelí Tórgarð. Tey trý børnini eru øll sjónleikarar. Nú Axel eftir stuttari tíð hevur týtt ikki færri en triggjar Shakespeare-leikir, fáa tey ivaleyst høvi at royna seg við enn fleiri klassikarum

Savnsmynd

lesnaður og filmir. Tað sama er galdandi fyri Henrik Ibsen, sum mær dámar betur at lesa enn at hyggja at. Kortini dámar mær han væl sum útvarpsleik. Tá ið tað snýr seg um August Strindberg, er tað øðrvísi. Sjónleikirnar hjá honum dámar mær serdeilis væl at hyggja at, betur enn at lesa teir.

Við hesum inngangi-num, sum er um at villast av leið inn í tað persónliga, vil eg bert siga, at summar leikir vil eg heldur lesa enn at síggja spælard, og tá ið hann var liðugur, sóu vit hann umaftur. Tað bleiv eingin Kaggi ta náttina, og eg haldi, at tað sigur ikki so lítið um styrkina í leikunum hjá Shakespeare – leikstjórnin og spælið hjá Laurence Olivier eiga eisini sín stóra lut – at tveir ungir mans, sum vóru altráir eftir at fara í býin at skemta sær, heldur sótu og sóu ”Henry V” – ikki bara einaførð, men tvær reisir.

Mínar upplivingar við Williami Shakespeare eru sostatt í høvuðsheitum ”Macbeth” er deyði, dráp, svik, morð og alt ilt litað av blóði frá byrjan til enda. Herovastin Macbeth hevur bast einum uppreistri, og skotski kongurin Duncan hálovar honum. Úti á heiðinum hevur hann hitt triggjar heksir, sum rógva fram undir, at hann kann gerast kongur – og so slepst sjálvsagt ikki undan, at hann má gerast kongur.

Lady Macbeth spottar og eggjar hvørt um annað, til hann hevur framt niðingsgerðina og myrt sín kong. Men um somu tíð, sum tann persónliga skipanin fer í sor, oyðilegst eisini samfelagsskipanin og øll skipan yvirhøvar. Tað ónda er við frá byrjan (heksirnar), og tað fær vald, um menniskini loyva tí. Stríðið stendur ímillum gott og ilt, himmal og helviti, skipan og kaos, ljós og myrkur.

Tað, sum fer fram í ”Macbeth”, er ein marrudreymur og líka so ræðandi og lemjandi sum ein tilíkur. Leikur er ikki vunnin, tá ið ”Macbeth” hevur myrt Duncan kong, hann má halda fram: hann má drepa vitnir, fólk, ið hava ilgruna til, hvat ið er farið fram, konur og børn teirra, vinfólk hjá hesum og at enda má hann drepa øll, tí øll eru ímóti honum.

Tað, sum kanska einahelst ger, at ilgerðirnar nerva lesaran, er, at tær kennast persónligar. Macbeth ger sjálvur av – væl og virðiliga stuðlaður av konuni – at hann vil verða kongur, og so er bara ein leið: drápið, og tað verður framt við egnum hondum. Macbeth drepur sjálvur Duncan. Macbeth drepur kong, tí hann ikki kan hava virðing fyri einum Macbeth, ið ikki torir at drepa kong. Men tann Macbeth, ið hevur myrt, kann ikki góðtaka tann Macbeth, ið hevur myrt. Macbeth myrðir fyri at sleppa undan marruni, meðan marran nettuþ er tað neyðuga drápið. Tvinnir eru kostirnir og ...

Søgugongdin fer í høvuðsheitum fram á nátt – nett sum ein røtt marra – og hon er kleimin av blóði. Øll verðin er tað bera blóð. Og tað er ikki í fluttari merking, men blóð sum drýpur frá teimum driphu og sum klistrar til hendur og andlit og drápsvápn og sum tað ikki ber til at vaska burtur. Sum leikur frálíður verður ella meiri og meiri blóð, tað verður vassað í blóði. Sögan er um tey, sum drepa og tey, sum verða dripin. ”Macbeth” leggur fyri við einum blóðbaði og endar við

kongur, og so er bara ein leið: drápið, og tað verður framt við egnum hondum. Macbeth drepur sjálvur Duncan. Macbeth drepur kong, tí hann ikki kan hava virðing fyri einum Macbeth, ið ikki torir at drepa kong. Men tann Macbeth, ið hevur myrt, kann ikki góðtaka tann Macbeth, ið hevur myrt. Macbeth myrðir fyri at sleppa undan marruni, meðan marran nettuþ er tað neyðuga drápið. Tvinnir eru kostirnir og ...

Søgugongdin fer í høvuðsheitum fram á nátt – nett sum ein røtt marra – og hon er kleimin av blóði. Øll verðin er tað bera blóð. Og tað er ikki í fluttari merking, men blóð sum drýpur frá teimum driphu og sum klistrar til hendur og andlit og drápsvápn og sum tað ikki ber til at vaska burtur. Sum leikur frálíður verður ella meiri og meiri blóð, tað verður vassað í blóði. Sögan er um tey, sum drepa og tey, sum verða dripin. ”Macbeth” leggur fyri við einum blóðbaði og endar við

einum.

Fyri Macbeth eru lívið og deyðin eins hópisleys, tilveran er absurd, og tað einasta, sum er at gera, er at drepa so nógv livandi, áðrenn tú sjálvur verður avhøvdaður – í hesum føri bókstaviliga.

Líðiligur hamur

Týðingin hjá Axel Tórgarð av ”Macbeth” er bæði smidlig og livandi og sostatt lættlisin. Hartil vildi eg hildið, at hon er munnbær hjá leikarum á palli. Sjálvsagt ber tað ikki til at fáa øll rímni hjá Shakespeare við yvir í føroyskt – t.d. Macbeth/death – men í teimum førum, har eg havi samanborið týðing og upprunatekst, er Tórgarð í flestu førum sloppin óvanliga væl frá sínum setningi. Onkustaðni haldi eg kortini, at hann fer eitt sindur skeivur ella kundi havt valt øðrvísi.

Eftir prologin við heksunum verður lagt fyri soleiðis: What bloody man is that? – Nú! Hvør er hasin særði? Tað kemur minni enn so tað sama fram á

føroyskum sum á enskum. Inngangsorðini eru rættliga avgerandi, akkurát tí tað verður svomið í blóði leikin á tamb. Fyri lesaran hevði tað verið frægari at fingið blóðið í ljósmála. (t.d.: Hvør er hasin blóðuti?), enn at royna at varðveita eina rytmu, sum Shakespeare kortini veik frá, tá ið tað hóvaði honum.

Einastaðni sigur týðingin tað øvugta av upprunatekstinum. Spurt verður, um ikki herovastarnir gjørdust ræddir, tá ið Noregskongur legði upp í stríði. Í føroysku týðingini er tað blivið til: ”Tá ræddust okkar høvuðsmenn, Macbeth og Banquo?” Tískil fær svarið, ”Ja, sum spurvur ørn og haran ljón!”, merkingina, at teir blivu líka ræddir sum spurvur og hara og ikki líka lítið sum ørn og ljón.

Viðmerkingarnar eru rættiliga tilvildarligar, bæði ov fáar og ov nógv. Ov fáar til at tær í størri mun hjálpa lesaranum og ov nógv, tí mangar av teimum eru so hissini, at óteljandi aðrar kundu verið ístaðin. Eitt lítið aftrat er tey fáu føriin, har týðarin føroyskar nøvnini. Lady Macbeth verður til Frú Macbeth og Siward verður Sívar. Hetta er púra óneyðugt.

Samanumtikið er ”Macbeth” ein tann størsta lesiupplivingin á føroyskum í heyst – kanska tann størsta – og bæði týðari og forlag eiga tókk uppiborna fyri triðju Shakespeare týðingina á rað.



William Shakespeare (1564-1616)